

РЕЦЕНЗИЯ НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

**от проф. д-р Божидар Ангелов, СУ „Св. Климент Охридски“, Факултет по
начална и предучилищна педагогика**

**за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“
област на висше образование 1. Педагогически науки
професионално направление 1.2 Педагогика (Предучилищна педагогика)
Факултет по начална и предучилищна педагогика
СУ „Св. Климент Охридски“
Катедра „Предучилищна и медийна педагогика“**

**ТЕМА: ЕМПАТИЯТА В МУЛТИЛИНГВИСТИЧНА
ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА ЗА РАЗВИТИЕ НА ПОЗНАВАТЕЛНА
КУЛТУРА В ДЕТСТВОТО**

Автор: Дарина Наполеонова Баева

Научен ръководител: доц.д-р Розалина Енгелс

1. Структурни параметри на дисертационния труд.

Дисертационният труд е в обем от 257 стр., от които 242 стр. текст изложение и 15 страници приложения (четири - диагностични тестове за проучване на емпатията). Списъкът на използваната литература включва 219 заглавия, от които 88 източници на кирилица и 131 на латиница. Емпиричните данни в основния текст са визуализирани чрез 33 таблици и 26 диаграми.

В структурен план дисертационният труд съдържа всички актуални компоненти за оценката му: програмна ориентация на изследването; теоретичен анализ на проблемната област; понятийна визия, организация и методика на изследването, представящи терминологията, основните задачи и етапи, целевите групи и методическа система за проучване и стимулиране на

равнището на три тематично обединени фокуса: сензитивността на предучилищната възраст; познавателното развитие на децата, ролята на емпатията като емоционално отношение в мултилингвистична образователна среда; анализ на резултатите от констатиращия и формиращ етап на експеримента.

Авторефератът е коректно поднесен и съответства на дисертацията.

2. Съдържателни параметри на дисертационния труд.

В увода Дарина Баева представя актуалността на проблематиката в контекста на проблема каква политика да се прилага в различни страни – било то официално моно или мултиезични, по отношение на малцинствата, техните езици и образование. В развитите демократични държави се водят постоянни дискусии по проблемите на образованието в условията на множественост на културите и езиците.

Тази визия е конкретизирана в съответни политически решения и се предлагат различни модели за нуждите на конкретната образователна програма. В тези дискусии особено място заема мултилингвизмът, както и билингвизмът (двуетезичието). Целта на дисертационната разработка е да се проучи спецификата на педагогическото взаимодействие, в конкретност ролята на емпатията като емоционално отношение в мултилингвистична образователна среда за формиране на познавателна култура и да се изведат възможностите за ефективна социализация чрез образование в детството. Хипотезата предполага, че степените на проявената емпатия в педагогическото взаимодействие в мултилингвистична образователна среда повлияват позитивно процеса на трансформиране на конкретните знания в познавателна култура на децата.

В този план следва да отбележа следните позитивни акценти:

- Прецизно формулирани работни понятия – познание, познавателна компетентност, познавателна култура, емпатия, симпатия, мултилингвизъм, билингвизъм и др.;

- Детайлно разработени критерии и показатели за проучване на познавателната компетентност на децата и емпатийната ориентация в педагогическото общуване в групата, между връстниците, родителите и учителите.

Първа Глава. Теоретичен анализ на проблемната област представя анализ на три основополагащи теории и практики, които поддържат целеполагането на емпатията в образованието: Теория на съставната интелигентност /множествената интелигентност / (Gardner, H.); Теория на научното сечение (научния сегмент)-зоната на близкото развитие/(Л.С.Виготски); Проблемно–базирано учене (Problem-Based Learning section). Изясняват се понятията за мултилингвизъм, билингвизъм и интеркултурна педагогика във връзка имплементирането на модела в мултилингвистични/билингвистични детски групи/класове. Коментират се схващания за ползите от образователна среда, обединяваща различни култури като социална перспектива на взаимодействието в предучилищна възраст със специален фокус върху монолингвизма и мултилингвизма/билингвизма и когнитивното развитие в детството. Представени са идеи за структуриране на образователно пространство и педагогическо взаимодействие, където емпатията е подчертан фундамент на детските взаимодействия и цел на образованието.

Позитивният акцент в теоретичната интерпретация на проблемната област е свързан с логическата последователност и взаимовръзката на интерпретираната проблематика.

Втора Глава. Понятийна визия, организация и методика на изследването конкретизира представените в програмната ориентация технологични

параметри като понятийна и методическа система за проучване, стимулиране на уменията за общуване и образование на децата в мултилингвистична среда.

Позитивни акценти в терминологичната обосновка и изследователските параметри са:

- Прецизното формулиране на целевите, обектните, предметни и хипотетични акценти на изследването по посока спецификата на проявата на емпатия в педагогическото взаимодействие в мултилингвистична образователна среда за формиране на познавателна култура в детството;

- Извеждането на ясни и точни етапи, задачи и очаквани резултати от експерименталното изследване.

В Трета Глава - Анализ на елементите на образователна емпатийно ориентирана стратегия обобщено се интерпретират резултатите от емпатийно ориентирания модел за педагогическо взаимодействие и могат да бъдат дефинирани като постигане на трайна социална и личностна устойчивост, което е приоритет за институционалното развитие на децата от етно-малцинствените групи. Това прави технологията на емпатийно ориентираното обучение подходяща алтернатива на традиционното обучение на тези деца и благодатна среда за реализацията на актуални образователни подходи (социокултурно образование), особено когато водещата цел е институционалната адаптация. За целта технологията следва да бъде теоретично обоснована и приложно модифицирана. Теоретичното обосноваване на технологията на емпатийно ориентираното обучение в аспекта на институционалната адаптация на деца от етно-малцинствени общности е в основата на разработвания експериментален модел „от изискване за научаване към подкрепа в ученето”.

В този план, могат да се посочат следните позитивни акценти:

- Обхват на достатъчно на брой респонденти от различните групи;

- Процедури за дескриптивна статистика - за извеждане на профила на респондентите, за сравнителен анализ на ориентацията, за зависимост

между променливите, за проверка на надежността или вътрешната съвместимост/ консистентност на използвания инструмент е използван метода „алфа на Кронбах” (Cronbach).

Анализът на резултатите – констатиращ и контролен етап на изследването е сравнителен анализ на резултатите. Направените констатации са свързани с приемането, че предложеният модел е следствие и е съобразен с реалностите, в които живеем – динамично развиващ се свят и предизвикателствата на 21- ви век и дава възможност за среща и взаимодействие между заинтересованите страни в образователната институция – директор, учители, деца, родители, както и тяхното взаимодействие с държавни и обществени структури, местна власт и общност, партньорство с организации от неправителствения сектор и други възможни ресурси. Моделът има развиващ характер и е практически приложим.

Заклучението и изводите отразяват постиженията на дисертационния труд и са отправна точка за оптимизиране системата на предучилищното образование в контекста на предложената и апробирана емпатийно ориентирана система от педагогически ситуации.

Основни приноси на дисертационния труд.

- Обстойна теоретична обосновка на изследваните феномени със собствена визия в представянето им в контекста на формулирани понятия, отправна точка за разработване на формираща методическа система;

- Детайлно изведени критерии и показатели за проучване на уменията на децата за възпитаването на емпатийно-ориентирано поведение на децата от предучилищна възраст в моно и мултилингвистична образователна среда;

- Прецизност, коректност и статистическа обосновка на изследователските данни, подкрепени с таблици, фигури и диаграми;

- Наличие на разработен и апробиран теоретико-експериментален модел за динамиката на емпатийно-ориентираното поведение на деца в

мултикултурни и в монокултурни детски групи, както и взаимодействието с възрастните в експерименталните мултикултурни групи;

- Доказва се, че има връзка между емпатията на възрастните и когнитивното развитие на децата (развитието на познавателната им култура).

В заключение, посочените позитивни акценти и приносни моменти ми дават основание да дам **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** на дисертационния труд и да предложа с убеденост на научното жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика (Предучилищна педагогика) на **Дарина Наполеонова Баева.**

София
26.09.2018

Рецензент:
/проф. д-р Б. Ангелов/